

super distinctione corporis ex duplicis crucis delatione, num. 47.

In funeribus unica tantum crux defertur illius ecclesie, in qua defunctus sepeliri debet, vel cathedralis, aut collegiatae, si harum capitulum interveniat, num. 15 ad 16.

Secus ubi diversa viget consuetudo, num. 37.

Si autem favore regularium concurrat immemorabilis consuetudo circa delationem propriae crucis, est servanda, num. 17.

Quid circa id sit statutum observandum a clero Urbis, quidve a confraternitatibus ejusdem, num. 18 et 19.

Confraternitates generatim nequeunt in processionibus propriam erigere crucem, num. 20.

Cruces altarium, et processionum non sunt benedicendae de praecepto, et quilibet sacerdos eas private benedicere potest, num. 21.

In altari etiamsi sit expositum venerabile, semper requiritur crux cum imagine crucifixi, ac in fine missae ad quodcumque altare celebratae fit reverentia cruci infra gradus, capite semper aperto, num. 22 et 23.

Corrigitur auctor num. 22 in nota.

Cruces, quae fiunt a sacerdote super oblata, non sunt faciendae manu transversa, sed manu recta in transversa parte crucis, et digitis conjunctis, num. 24.

Signum, quod fit cum patena a fronte ad pectus, fit integre cum signo crucis, num. 25.

Manus sacerdotis ad hanc igitur oblationem debent ita extendi ut palmae sint apertae pollice dextro super sinistrum in modum crucis supra manus, non vero infra manus, num. 26.

Cruces in missa super calicem et hostiam quomodo efformandae, num. 27.

Tolerari non debet, quod in locis publicis, et sordidis, stent depictae diversae crucis, vel sanctorum imagines, num. 28.

Sacerdos, dum se induit vestibus sacris pro missa de requiem, non debet omittere osculum crucium in amictu, manipulo et stola, num. 38.

Subdiaconus cum cruce in absolutione ad tumulum absente cadavere, debet semper se sistere contra altare ad pedes tumuli inter januam ecclesiae et tumulum, versa facie ad altare, num. 39.

An et in quo loco se debeat sistere subdiaconus cum cruce praesente cadavere disquiratur, num. 40 et 41.

Cruces, et nova insignia praeter solitum in processionibus deferre, non licet, num. 29.

Crucem propriam in processionibus erigere non possunt presbyteri alicujus ecclesiae intra limites propriae parochiae, sed debent concedere sub cruce parochiae, num. 30.

Archiepiscopi possunt ante se deferre crucem etiam per loca exempta suarum dioecesium, et idem possunt episcopi habentes privilegium deferendi ante se crucem, num. 31 ad 34.

Crucem ante se deferendi mos a summo pontifice ad caeteros praelatos dimanavit, num. 42.

Regulares non debent accedere ad processiones publicas cum cruce, et numero duorum tantum religiosorum; neque eorum laici deferentes crucem, vel candelabra, uti alba cum dalmatica, vel pluviali. Vide verb. Processiones, num. 21 et 22.

Afferitur origo crucis Caravacensis, num. 36.

Quoad indulgentias crucium Hierosolymitanarum et Caravacensium, vide verb. Indulgentia, art. 5, num. 63 et 64.

Horae canonicae signo crucis auspicantur, num. 49.

Hujus signi virtus et antiquitas, num. 50.

Crux pastoralis; illius usus, et quis ea uti possit, num. 51 ad 55.

Crux a quo et quibus diebus praeferranda, n. 56.

Signum sanctae crucis, et alia passionis instrumenta quando in processionibus deferenda sint, num. 37.

CULPA (II, 1529).

Culpa alia est theologica, et alia juridica, et quae sit utraque, vide verb. Culpa, num. 1 et 2.

Culpa juridica est triplex, lata, levis, et levissima; explicanturque singulae, num. 3, 4 et 5, et num. 19 et seqq.

Culpa juridica valde differt a casu, et dolo; assignatur, et describuntur termini, num. 6, 7 et 8.

De jure naturae non est obligatio restituendi pro damno sine culpa theologica illato, et panditur an et quando de jure positivo eadem restituendi obligatio inducatur, num. 9 ad 15.

De casu fortuito, cum sit extra omnem humanam praevidentiam, et providentiam, regulariter nemo tenetur, nisi in tribus casibus, et qui sint, num. 14.

Pro generali hujus materiae, seu obligationis intelligentia, afferuntur hic tres potissimum regulae passim a doctoribus assignatae, num. 15 ad 18.

Sed vid. in nov. add. num. 19 et seqq.

CULTUS.

Cultus disparitas. Vide verb. Impedimenta matrimonii, art. 1, num. 91 ad 97.

CULTUS SANCTORUM (II, 1555).

De cujus licentia liceat aliquem pro sancto venerari. Vide verb. Cultus sanctorum, num. 1.

Sancti et beati proprie et stricte capti, qui sint, et quid sit eorum canonizatio, ac beatificatio, num. 2 ad 5.

Tam canonizatio quam beatificatio duplex assignatur, et explicatur, et quomodo inter se differant, num. 6 ad 16.

Canonizandi et beatificandi facultas cui competat, et quis primus solemniter canonizationem celebraverit, num. 16 ad 20.

Quid de ritu olim servato, et nunc servando in solemnitate canonizationis et beatificationis, et quid ad utramque requiratur, num. 21 ad 27.

Antiquius nomen martyris et confessoris promiscue sumebatur, nunc vero distincte, num. 28 et 29.

Quo tempore elapso ab obitu canonizandorum, et beatificandorum procedi possit ad eorum beatificationem et canonizationem, num. 30 ad 33.

Adoratio, seu cultus quid, et quomplex sit, assignatur et explicatur, num. 34 et 35.

Adorationis sacrae tres sunt species, latria, hyperdulia, et dulcia; et quae sint singulae, num. 36 ad 39.

Dicta triplex adoratio alia est absoluta, et alia respectiva; et quae sit utraque, num. 40.

Cultus alius est publicus, et alius privatus, et qui sit uterque, num. 41.

Sancti et beati quo cultu coli possint, num. 42.

Beati nondum canonizati quo cultu sint colendi, num. 43.

Qui cum fama sanctitatis obierunt, et nondum sunt canonizati, nec beatificati, licite coli possunt cultu privato, et non publico, et afferuntur ad rem constitutiones et decreta, num. 44 ad 48.

Afferitur decretum sacrae Rituum congregationis super immemorabili, num. 40.

Adducitur decretum ejusdem sacrae congregationis servandum in recipiendis informationibus super causis beatificationum, et canonizationum servorum Dei, num. 50.

Per reliquias sanctorum et beatorum quid intelligatur, num. 51 et 52.

Reliquiae noviter inventae ad hoc ut coli possint, a quo recognosci, ac approbari debeant; et in ipsis approbandis quid sit ab episcopis attendendum, num. 53 ad 59.

Reliquiae quaecunque tam novae quam antiquae, licet non approbatae, ac recognitae, coli possunt cultu privato. Antiquae tamen habendae; uni in ea

veneratione, qua haecenus fuerunt, et innuitur ad rem attendendum novissimum emanatum decretum, num. 60, 61 et 62.

Reliquiae quando sint incensandae, num. 65.

Corpora ac reliquiae sanctorum, beatorum, ac servorum Dei nondum beatificatorum an, et de cujus licentia transferri possint, num. 64 ad 67.

Reliquiae sanctorum vendi non possunt, num. 68.

Reliquias subtrahere quale sit peccatum, num. 69.

Pro altaris consecratione quae reliquiae sint locandae, num. 70 et 71.

Quando exponuntur reliquiae, quot lumina ardere debeant, num. 72.

Officium alicujus sancti, vel beati, de quo habetur corpus, vel reliquia, quando, in quibus ecclesiis, et sub quo ritu sit celebrandum, num. 73 ad 80.

Reliquiam deferre in processionibus ad quem spectet, num. 81.

Reliquiae in monasteriis monialium ubi asservandae, num. 82.

Alia ad rem, num. 83 ad 89.

Solemnitas novorum beatorum, et sanctorum a quibus prius, et quomodo peragenda in ordine Fratrum Minorum, num. 90 ad 96.

Refertur decretum quoad cultum Coronae ferreae, quae in collegiata ecclesia Sancti Joannis Baptistae Modoetiae Mediolanensis dioecesis asservatur, num. 98 ad 100.

Sanctorum cultus utilitas et antiquitas, num. 101 ad 105.

Ante judicium episcopi, nullus martyribus decernebatur cultus, num. 106.

Quo tempore post martyrum epochas aliis sanctis cultus attributus, num. 107.

Ante judicium Ecclesiae nullus unquam confessoribus tributus fuit cultus, num. 108.

Quibus competat jus decernendi cultus sanctis, num. 109, 110.

Quid reliquiarum nomine intelligatur, num. 111.

Illarum cultus semper in Ecclesia impensus est, sed studuit ne falsis impenderetur, num. 112, 113.

Alia ad rem. Vide verba Imago, Miraculum.

CULTUS CORDIS JESU SACRATISSIMI (II, 1575).

Origo festivitatis et cultus Cordis Jesu. Vid. verb. Cultus Cordis Jesu, num. 1.

Hic cultus ab apostolica sede approbatus, omni substitutionis labe infimus est, num. 2.

Illius objectum, genus et motiva quae sint, num. 3 ad 5.

CURA, CURATOR.

Vide verba Tutela, Tutor.

CUSTODES.

Custodes conducti ad impediendam venationem, piscationem, lignationem, agrorum et vinearum damnificationem, et hujusmodi. Vide verb. Restitutio, art. 1, num. 70, 71, et verb. Locatio, num. 10 et 11.

CYCLOMETRIA.

Cyclometria quid. Vide verb. Mundus, n. 290.

CYCLUS.

Cyclus solaris et lunaris quid sit et quae regula ad cognoscendum quotus sit. Vide verb. Kalendarium, num. 64 et 66.

D

DAMNATIO.

Damnationis ad metalli poena, quae sit. Vide verb. Poena, art. 2, num. 9.

DAMNIFICATIO, DAMNUM (III, 9).

Damnificatio est duplex, lucrosa, et non lucrosa, et quae sunt. Vide verba Damnificatio, Damnum, num. 1 et 2.

Damnificatio non lucrosa dividitur in inculpa-

FERRAR. VIII.

FERRAR. VIII.

FERRAR. VIII.

FERRAR. VIII.

FERRAR. VIII.

FERRAR. VIII.

FERRAR. VIII.

FERRAR. VIII.

FERRAR. VIII.

FERRAR. VIII.

FERRAR. VIII.

FERRAR. VIII.

FERRAR. VIII.

FERRAR. VIII.

FERRAR. VIII.

FERRAR. VIII.

FERRAR. VIII.

tam et culpam culpa vel theologica, vel civili tantum. Quae sit damnificatio culpata culpa theologica, num. 5.

Ex damnificatione culpata culpa theologica oritur obligatio restituendi, seu damna resarciendi; et talis obligatio etiam ante litis contestationem transmittitur ad haeredes, num. 4 et 5.

Quid sit damnificatio culpata culpa civili, vel politica tantum, quid ex ea, et quae sit damnificatio inculpata, et quando dicatur, num. 6 ad 9.

In foro conscientiae tenetur quis ad reparandum damnum alteri illatum, nedum per damnificationem culpam culpa theologica, sed etiam per damnificationem culpam culpa civili, seu juridica lata, num. 10.

Nemo (praescindendo a contractu) tenetur in conscientia ante sententiam judicis ad resarciendum damnum alteri illatum per damnificationem civilem, seu juridicam solum levem, et levissimam, num. 11 et 12.

Incapaces doli, seu culpae theologicae in nullo foro tenentur ad resarciendum damnum, nec qui adhibuerunt debitam diligentiam pro illo avertendo, nec qui illud causarunt utendo jure suo, nec si ex casu omnino fortuito, qui praevideri, et evitari non potuit, num. 15 ad 16.

De damno an rebus alienis licite inferri quandoque possit, utilis est investigatio, num. 17.

DEBITOR, DEBITUM.

Vide verb. Restitutio, Solutio, per tot.

DEBITUM CONJUGALE.

Vid. verb. Matrimonium, art. 2, quoad debitum conjugale.

DECANATUS SACRI COLLEGII CARDINALIUM.

Decanatus sacri collegii cardinalium cui debeatur. Vide verb. Cardinales, art. 2, a num. 49 ad 22.

DECANUS (III, 15).

Decani nomine quid veniat apud Justinianum. Vide verb. Decanus, num. 1 ad 18.

Decani in christianis Ecclesiis, apud monachos et in cathedralibus, num. 19 ad 25.

Decanorum officia, jura et electio, num. 26 ad 38.

Decani rurales, num. 39 ad 57.

Sacrae Rotae decanus, num. 58, 59.

Alii decani qui sint, num. 60.

DECIMAE (III, 19).

DECIMAE, QUOAD EARUM ESSE, DIVISIONEM, ET OBLIGATIONEM.

Decimae quid sint, unde ortae, quae earum congruentia, ac cur decima pars potius, quam alia quota. Vide verb. Decimae, art. 1, num. 1 ad 6.

Melius de origine decimarum disseritur, num. 33 et seqq.

Decimae dividuntur in praediales, seu reales, et in personales; ac juxta varios etiam in mistas, et denique aliae sunt profanae, et aliae ecclesiasticae: omniumque explicatio tribuitur, num. 7 ad 12.

Decimae considerari possunt materialiter, vel formaliter, prout reseratur; et primo modo inspectae ministris ecclesiae ex omni jure debentur, etiamsi aliunde habeant, unde vivant; si tamen non ex aliis ecclesiasticis bonis, num. 13 ad 19.

Sed vide num. 48 et seqq.

Decimae secundo modo consideratae licet in Veteri Testamento fuerint debita ex jure divino positivo, tamen tempore Novi debentur solum ex jure positivo ecclesiastico, num. 20 ad 28.

Decimae defraudans vel non solvens, peccat dupliciter et contra virtutem religionis, et contra virtutem justitiae, ac debet excommunicari, ut etiam impediens, num. 29 ad 32.

DECIMÆ QUIBUS, ET A QUIBUS SINT SOLVENDÆ.

Decimæ antiquitus solvebantur loci episcopo distribuendæ clericis ecclesiæ ministris juxta census meritum; ex post de jure communi solvendæ sunt parochis. Vide *verb.* Decimæ, *art.* 2, *num.* 1 et 2.

Et in locis quidem, in quibus parochiæ sunt divisæ, juris assistentiam pro decimis habet utique parochus, non item episcopus, *num.* 65.

Sed si episcopus pro decimis agat adversus possessores honorum, datum non est iis declinare solutionem decimarum hoc sub obtentu, quod juris assistentiam pro decimis non episcopus, sed parochus habeat, maxime si parochus episcopo adhaereat, *num.* 64.

Decimæ prædiales de jure communi solvendæ sunt parochis loci, non solum a parochianis propriis, sed etiam ab aliis de agris et prædiis, quæ intra limites talis parochiæ existunt, nisi contraria sit legitima consuetudo, *num.* 3 et 4.

Decimæ ovium, aliorumque animalium, quæ dimidia parte anni morantur, et pascuntur intra limites ecclesiæ prædialis, et altera dimidia parte anni morantur et pascuntur intra limites ecclesiæ parochialis, debent solvi pro medietate utriusque parochi; ut etiam eorum, quæ in una jacent, et dormiunt, et in alia pascuntur, *num.* 5 et 6.

Quando oves, etc., nec morantur, nec pascuntur per ullam anni partem in parochia domini sui, sed in aliis, nulla pars decimarum debetur ecclesiæ parochiali domini, sed illi, ubi morantur, et pascuntur; nec sunt solvendæ parochis regionum, per quas pascendo transitum faciunt, et redeunt in domicilium, *num.* 7 et 8.

Decimæ personales de jure communi solvendæ sunt parochis illius ecclesiæ ubi quis percipit sacramenta, et audit divina, etiamsi alibi lucrum v. g. negotiationes reportet; et quid si parochianus extra resideat, vel domicilium mutaverit, *num.* 9, 10 et 11.

Decimæ personales sunt dividendæ inter plures ecclesias pro rata temporis, quo parochiani in eis audiunt divina, et recipiunt sacramenta: et quid si artifex in duarum parochiarum confinio domicilium habeat, *num.* 12 et 13.

Si quis perceperit sacramentum baptismi in ecclesia matrice, et reliqua sacramenta in parochiali, decimæ personales partim debentur ecclesiæ baptismali ratione baptismi, et partim parochiali propter reliqua sacramenta: alii autem aliter sentiunt; idcirco attendenda consuetudo, *num.* 14 et 16.

Quando parochia aliqua dismembratur, et erigitur nova, decimæ prædiales ad matrices pertinentes non transeunt ipso jure in noviter erectam, sed remanent apud matricem, nisi eas episcopus novo parochio ad præscriptum Tridentinum assignaverit; et contra vero de decimis personalibus, *num.* 17 et 24.

Decimæ variis in casibus debentur integræ soli episcopo; illique singuli clare reseruntur, *num.* 23 et 28.

Decimæ etiam canonicis cathedralium, vel collegiatarum, ac aliis clericis simplicia beneficia habentibus sunt de jure communi solvendæ secundum eam portionem, quæ eorum mensis, dignitatibus, aut beneficiis legitima auctoritate ecclesiastica est assignata, sicuti et quando eorum beneficia ex decimis legitime sunt fundata, *num.* 29.

Decimæ debentur omnibus supradictis clericis beneficiatis, qui ex officio in spiritualibus populo ministrant, etiamsi divites sint, et malæ vitæ, *num.* 30 et 31.

Omnes fideles parochiani, nisi aliquo speciali titulo, seu jure sint exempti, tenenturolvere decimas, tum prædiales, tum personales, imo et hæretici, *num.* 32 et 33.

Etiam Judæi, et infideles tenenturolvere decimas prædiales ex fundis, et prædiis quæ decimis erant obnoxia, antequam ad eorum manus pervenirent; non tenentur tamen ad personales, *num.* 34 et 35.

Clerici simplices, et non curati tenenturolvere decimas, tum prædiales, tum personales de lucris, bonis, et fructibus sæculari jure acquisitis; e contra vero de bonis ecclesiasticis titulo beneficii, aut alio titulo clericali acquisitis, exceptis prædiis, agris et aliis fundis, ex quibus antequam in dotem beneficii assignarentur, decimæ solvi solebant, *num.* 36, 37 et 38.

Clerici curati quacunque dignitate præditi, ut episcopi, abbates, etc., tenenturolvere decimas prædiales de fructibus honorum titulo temporali, seu sæculari acquisitorum, *num.* 39.

Præfati etiam tenentur ex prædiis, fundis et agris ecclesiasticis seu ecclesiæ dotalibus in alterius parochia positus, si de illis antequam in dotem parochiæ pervenirent, decimæ alteri parochio solvi solebant, *num.* 40 et 45.

Tenenturolvere decimas prædiales et personales, nisi speciali privilegio, vel legitima consuetudine sint exempti, *num.* 44 et 45.

Hodie tamen regulares omnes aliquo saltem modo a solvendis decimis sunt exempti per privilegia partim juri communi inserta, partim specialiter concessa, et cuncta ample elucidantur undequaque, *num.* 46 et 55.

Bona, et prædia, quæ solutioni decimarum sunt obnoxia, remanent eidem oneri subjecta, etiamsi ad regulares exemptos transeant, nisi a sede apostolica speciale privilegium eos specificè quoad tales decimas eximens obtineant, *num.* 56 et 59.

Ad decimas solvendas non tenentur regulares non possidentes stabilia, et qui de elemosynis vivunt, *num.* 60, 61 et 62.

DECIMÆ EX QUIBUS REBUS, QUO MODO, TEMPORE, ET LOCO SINT SOLVENDÆ.

De jure communi solvendæ sunt decimæ prædiales de omnibus fructibus, seu proventus honorum omnium tam mobilium quam immobilium licite acquisitorum, et assignantur in specie ea de quibus solvendæ. Vide *verb.* Decimæ, *art.* 3, *num.* 1 et 2.

Decimæ prædiales solvendæ sunt, nedum de omnibus licite acquisitis, sed etiam de illicite acquisitis, e contra vero quoad personales, *num.* 3, 4 et 5.

De illicite tamen acquisitis, et licite retentis decimæ dari debent, et accipi possunt; non expedit tamen, ut illas ecclesiæ ministri repetant donec sic turpiter viventes non se emendaverint, *num.* 6, 7.

Decimæ non sunt solvendæ ex bonis acquisitis titulo hæreditatis, legati, vel donationis. Si tamen sint fructifera, et ex illorum fructibus nondum sint pro illo anno solutæ decimæ, debent solvi ab eo qui eorum dominium et possessionem acquisivit, sicuti tenebitur ex post. quotannis illasolvere, *num.* 8 et 9.

Decimæ prædiales solvendæ sunt integræ absque ulla deductione seminis, vel expensarum, quæ in colendis prædiis, et colligendis fructibus, pro custodia animalium fiunt, *num.* 10.

Insuper decimæ prædiales solvendæ sunt integræ absque ulla deductione tributorum, et censuum prædialium, vel aliarum exactionum, ita ut ante præstationem ipsarum integræ solvi debeant, vel si prius tributa non decimata solvantur, et ipsa decimari debeant, sive decimas indeolvere cogatur is qui tributa accipit, *num.* 11.

Decimæ personales solvendæ sunt nonnisi deductis prius expensis, et prædiales solvendæ sunt statim ac fructus sunt a solo separati, et collecti, et hoc magis declaratur, *num.* 12 et 16.

Decimæ prædiales solvendæ sunt pluries in anno, si prædia pluries in anno seminantur, et pluries

in anno fructus proferant; personales vero solvantur omnes in fine cujusque anni, sicut alii census, etc., nisi aliter adesset consuetudo, *num.* 17 et 19.

Consuetudine fieri potest, ut quidam fructus a decimis sint exempti, *num.* 22.

An vero decima debeat, si in prædiis, quæ fructus ferebant decimæ obnoxios, substituantur fructus qui decimæ minime erant subjecti, *num.* 23 et seqq.

Consuetudine etiam fieri potest, ut decimæ, quæ in fructibus ipsis debentur, solvantur in pecunia, *num.* 29 et 30.

Circa locum, in quo solvendæ sunt decimæ, si attendatur jus commune, videtur quod parochiani propriis sumptibus teneantur illas deferre in domum, vel horreum parochi; si vero attendatur consuetudo jam fere ubique introducta, parochi ipsi, aliique decimatores tenentur decimas colligere, et suis expensis in domum deferre, *num.* 20 et 21.

DECIMANDI JUS A QUIBUS, ET QUIBUS MODIS ACQUIRI ET CONCEDI POSSIT.

Clerici acquirere possunt jus decimandi variis modis. Primo papæ concessionem, seu privilegio. Vide *verb.* Decimæ, *art.* 4, *num.* 1.

Secundo per consuetudinem legitime præscriptam, et ad legitimam ejus præscriptionem requisitum tempus apponitur, *num.* 2 et 5.

Tertio per transactionem; et hæc facta cum legitima auctoritate et consensu superiorum, obligat etiam successores, aliter non, *num.* 6, 7 et 8.

Quarto donatione, dummodo adsint solemnitates ad alienationem rerum ecclesiasticarum requisitæ, si tamen ea donatio sit facta a laico ecclesiæ, vel loco religioso, sufficit solus episcopi consensus, *num.* 9 et 10.

Quinto permutatione, cum solemnitatibus tamen ad alienationem necessariis, *num.* 11 et 12.

Sexto per compromissionem in arbitros itidem cum solemnitatibus supradictis, *num.* 13 et 14.

Laici nullo modo possunt acquirere jus decimandi, quatenus spirituale, sive fundatum in titulo spiritualis officii, seu obligatione ministrandi spiritualia, bene vero per spirituales concessionem, seu privilegium summi pontificis præciso titulo, ac jure spirituali, et spectato tali jure nonnisi ut quid temporale, *num.* 15 et 16.

Sed vide *num.* 25 et seqq.

Imo olim etiam episcopi, ac alii ecclesiarum prælati jus percipiendi tales decimas in feudum, vel emphyteusim perpetuo concedere poterant; hodie tamen id sine consensu, et facultate summi pontificis facere amplius non possunt: at concessionem jam ante contraria decreta factæ subsistunt, *num.* 17, 18 et 19.

Laici nulla præscriptione, et consuetudine etiam immemorabili acquirere possunt jus decimandi; et hæc juxta nuper allata datur quod exigitur, ut in decimas retinere valeant, *num.* 20, 21 et 22.

An laici jus decimandi, quod ex legitimo titulo possident, in alios transferre possint laicos sine auctoritate papæ, *num.* 23 et 24.

DECIMÆ QUOAD MODOS, QUIBUS POTEST QUIS EXIMI AB IPSIS SOLVENDIS, ET QUOAD JUDICEM COMPETENTEM IN EARUM CAUSIS.

Primus modus, quo potest quis eximi ab obligatione solvendi decimas, est privilegium concessum a summo pontifice, qui id valide potest. Vide *verb.* Decimæ, *art.* 5, *num.* 1 et 2.

Ut apostolicum privilegium de non solvendis decimis efficaciter sit, continere debet expressam derogationem concilii Lateranensis sub Innocentio III relatum in *cap.* Nuper, *De decimis*, *num.* 21 et seqq.

Ad decimas, quæ a laicis, maxime principibus, percipiuntur, vires suas haud porrigit privilegium

apostolicum, quo generaliter est concessa exemptio a decimis, *num.* 26.

An id obtinere debeat etiam in casu, in quo de novo decimæ a laicis ad ecclesias perveniunt, *num.* 27.

Nec privilegium apostolicum de non solvendis decimis alicujus efficacitæ est quoad decimas debitas ipsis ecclesiis, si earum favore accesserit munimen alicujus concordie, *num.* 28.

Privilegium eximens a decimis cessat, quando incipit esse enormiter præjudiciosum ecclesiis parochialibus, et in dubio recurrendum est ad papam, *num.* 3 et 4.

Insuper cessat, et amittitur per non usum, seu potius per usum contrarium, quo privilegiati decimas per quadraginta annos solvunt, et potest etiam amitti transactione et conventionem facta inter partes, *num.* 5 et 6.

Privilegium de non solvendis decimis vim suam amittit illis omnibus modis, quibus suam amittit vim quodecunque aliud privilegium, *num.* 29 et 30.

Hos autem modos, vide *verb.* Privilegium, *art.* 3, *num.* 64 et seqq.

Secundus modus, quo potest quis eximi ab obligatione solvendi decimas, est consuetudo, vel præscriptio, vel in totum vel in partem; talis tamen consuetudo debet esse uniformis, universalis, et per lapsum quadraginta saltem annorum, *num.* 8 ad 15.

Quod concernit præscriptionem, videndum an decimæ percipiuntur ab eo qui habet assistentiam juris, an ab alia ecclesia, an a laicis; et vide harum omnium præscriptionum examen, *num.* 33 et seqq.

Ad solum judicem ecclesiasticum private quoad laicum pertinet causa decimarum, si agatur de proprietate, et jure percipiendi decimas, ad quem pertineat, vel de privilegio, aut præscriptione earum, aut de exemptione a solutione earumdem, et potest etiam per censuras procedere, *num.* 16, 17 et 18.

DECLARATIONES ET DECRETA SACRARUM CONGREGATIONUM (III, 67)

Decreta et declarationes sacrarum congregationum fidem non faciunt, nisi afferantur in forma authentica, et etiam non authentica, quoties a fide dignis allata sunt in veneratione habenda, eis uti valet iudex, ac juxta aliquos in foro conscientie obligant. Vide *verba* Declarationes et Decreta, *num.* 1 ad 4.

Hinc decreta sacrarum congregationum sunt ab omnibus semper reverenter amplectenda, et in dubio recurrendum est ad sacrarum congregationum regesta, *num.* 5 et 6.

Et dato insuper quod in regesto secretariae aliquod allegatum decretum non reperitur, sufficit quod de eo appareat per relationem, vel epistolam, vel notationem proprio characterem factam cardinalis causæ ponentis, *num.* 7.

Decreta, seu declarationes sacrarum congregationum consulto sanctissimo factæ, habent vim legis secundum multos auctores, in utroque foro, ut leges generales, *num.* 8 et 9.

Quam sententiam amplectimur, si sacrarum congregationum declarationes habeant tres sequentes conditiones, scilicet quod sint approbatæ a summo pontifice, quod sint signatæ manu aut sigillo cardinalis præfecti et secretarii, et quod sint sufficienter promulgatæ, *num.* 10 et 11.

Quoad declarationes autem sacræ congregationis concilii consulto sanctissimo factas, authentica forma exhibitas, dicendum est quod habeant vim legis, ac proinde obligent in utroque foro, licet publice non sint promulgatæ, *num.* 12 ad 15.

Alia, vide *verb.* Resolutiones sacrarum congregationum.

DECOCTIO, DECOCTOR.

Vide verb. Restitutio, art. 5, a num. 49 ad 59, et verb. Solutio, a num. 3 ad 6.

DEDICATIONIS FESTUM.

Vide decreta sacrorum rituum congregationis.

DEFENSOR (III, 71).

Defensor matrimonii quis et a quonam deputandus, illius munus, juramentum. Vide verb. Defensor, num. 1 ad 11.

Defensor professionis regularis deputandus quonam sit, et a quo, illiusque munus, num. 12 et seqq.

DEFINITIVA SENTENTIA.

Vide verb. Sententia a num. 4 et fere per tot.

DEFLOMATIO, DEFLOMARE.

Vide verb. Stuprum, Stuprator.

DEFUNCTORUM OFFICIUM.

Vide verb. Officium Defunctorum.

DEGRADATIO (III, 75).

Degradatio est duplex, *verbalis*, et *realis* sive *actualis*. Verbalis quæ sit. Vide verb. Degradatio, num. 1.

Per degradationem verbalem clericus non amittit privilegium fori et canonis, nec characterem; et sic sacerdos valide conficit eucharistiam, etiamsi hæreticus, et valide absolvit pro mortis articulo, num. 2 ad 5.

Degradatio *realis* seu *actualis* quæ sit. Per hanc amittitur privilegium fori et canonis, non tamen character, nec potestas valide consecrandi et absolvendi pro mortis articulo, num. 6, 7 et 8.

Nec sic degradatus liberatur ab onere recitandi horas canonicas, et servandi perpetuam castitatem; sacra tamen congregatio concilii atque Clemens XI, cui ipsa congregatio dubium resolvendum reservat, noluit hoc decidere quoad obligationem recitandi officium in damnato ad triremes, num. 9.

Quæ sint crimina, ob quæ de jure deveniri potest ad degradationem, seu depositionem verbalem, vel ad degradationem realem seu actualem, et assignatur solemnitate servanda forma, num. 10, 11 et 12.

Degradatio *realis*, seu *actualis*, et *solemnis* non potest fieri nisi ab episcopo consecrato, nec committi potest abbatibus, aliisque inferioribus, num. 13, 14 et 15.

Degradatio vero *verbalis* potest fieri ab episcopo electo et confirmato, licet nondum consecrato, etiam per suum vicarium generalem; et sede vacante, a capitulo, vel vicario capitulari, n. 16, 17 et 18.

Ad degradationem, seu depositionem faciendam requirebatur olim certus episcoporum numerus pro diversitate deponendorum; et assignantur, num. 19 ad 24.

Affertur et reseratur dispositio concilii Tridentini quoad degradationem nunc attendenda, num. 25 ad 29.

Prælati regulares de jure communi non habent potestatem degradandi degradatione reali seu actuali suos subditos, nisi speciali fulciantur privilegio, vel consuetudine a Romano pontifice tolerata, et ab ipsis fieri potest *verbalis*, num. 30, 31 et 32.

Indicatur *Bohemus* de veteri et nova disciplina circa degradationem, num. 33.

Antiquissima est in Ecclesia degradandi consuetudo, num. 34 ad 36.

Degradati non sæculari tradebantur curiæ, sed in monasterio detinebantur, num. 37 ad 40.

An sæculares iudices in carcerem dejicere valeant degradatos sine episcopi licentia dubitatur, num. 41 ad 43.

An degradatis aliqua supersit spes ad amissos ordinum gradus redeundi, num. 44 ad 46.

DELECTATIO MOROSA (III, 83).

Delectatio morosa generatim sumpta quid sit, quomodo differat a desiderio illicito, unde sic dicta, et tria requisita ut sit lethalis, quæ sint. Vide verb. Delectatio morosa, num. 1 ad 4. Quid sit assensus implicitus explicatur, in not. ad num. 4.

Delectatio morosa est triplex, scilicet de re cogitata, de cogitatione, et de modo; *voluntaria*, et *de liberata* de re cogitata formaliter mala est peccatum mortale, vel veniale, prout objectum est graviter, vel leviter malum; de cogitatione, cognitione, vel speculatione rei illicitæ non est peccaminosa, ut nec de modo artificioso, seu furioso rei illicitæ, num. 5 ad 8.

Corrigitur auctor, num. 6 in nota.

Delectatio morosa speciem peccati non accipit a circumstantia personæ *circa quam*; secus autem de desiderio illicito circa consanguineam, conjugatam vel sacram, num. 9 et 10.

Expenditur et explicatur num. 9 auct. in nota.

Ligatus voto castitatis, si morose delectetur, debet in confessione circumstantiam suæ personæ explicare, num. 11.

Morosam delectationem, seu desiderium capere de re aliena prohibita sub conditione: *Si talis res prohibita non esset*, non est peccatum mortale, quoties talis conditio vere aufert malitiam; secus vero, si e contra, et in per se malis, num. 12, 13 et 14.

Delectatio morosa de re materialiter tantum mala, v. g. de pollutione, homicidio, etc., factis sine culpa in somno, ebrietate, amentia, ex ignorantia, vel errore invincibili, est peccaminosa, sicuti sunt tales res in se; secus si sub aliqua ratione boni, vel quantum causa boni effectus, num. 15 ad 18.

Desiderare rem materialiter tantum malam, ut fornicationem, homicidium faciendum in somno, ebrietate, ignorantia invincibili, etc., est peccatum mortale ejusdem speciei cum actu desiderato; licet tamen est desiderio, vel affectu simplici, et inefficaci optare, ut pollutio mere naturalis, et omnino involuntaria in somno eveniat ob aliquem bonum finem, num. 19 et 23.

Delectatio morosa de actu conjugii inter conjuges præsentem, dummodo absit periculum pollutionis, non est mortalis, imo conjux neque mortaliter peccat, si de maritali copula, altero conjugis absente, cogitans in re cogitata morose delectetur; secus tamen, si in actu conjugali morose delectetur in alterius imaginatione, num. 24, 25 et 26.

Delectatio morosa venerea, et directe voluntaria tam ex copula futura cogitata, quam ex cogitationibus, aspectibus, tactibus, osculis, amplexibus libidinosi, est sponsis prohibita sub mortali, n. 27.

Quid de osculis, tactibus et amplexibus non impudicis inter sponso sentendum, num. 28 et 29.

Castigatur, num. 23 et 24, auct. in nota.

Vidua mortaliter peccat, si voluntarie consentiant in motum delectationis sensitivæ, qui ex recordatione copulæ maritalis naturaliter oritur, eis tamen licita est rationalis delectatio, num. 30, 31 et 32.

Corrigitur, num. 31, auct. in nota.

DELEGARE, DELEGATUS (III, 97).

Delegare quid sit, et quis sit iudex delegatus, et in quo differat ab ordinario. Vide verb. Delegare, Delegatus, num. 1 ad 4.

Judices delegati alii sunt a jure, et alii ab homine; qui sint, et quæ eorum jurisdictio, n. 5 ad 12.

Alii sunt delegati, et alii subdelegati, n. 13.

Qui delegare possint, n. 14 et 15.

Delegatus ab alio quam a principe, non potest causam alteri subdelegare; secus vero si sit delegatus ad universitatem causarum, n. 16 et 17.

Delegatus a principe supremo quando possit, vel non, causas alteri subdelegare, n. 18 ad 24.

Illustratur, n. 18, auctor. et solvitur questio, an delegatus ab aliqua sacra congregatione Urbis dici queat delegatus a principe, ita ut possit subdelegare, num. 75.

An delegatus vicario generali delegatus etiam dici debeat successor in eo officio, n. 74.

Judices delegati qui esse possint, vel non, et qui compelli possint ad acceptandam delegationem, n. 23 ad 28.

Delegatus sedis apostolicæ, vel legatorum ejus, cuius dignitatis esse debeat, n. 29, 30 et 31.

Delegatus episcopi, vel alterius inferioris ordinarii, quis possit esse, n. 32 et 33.

Episcopi, aliique papa inferiores non possunt laico delegare causam spiritualem, n. 34.

Imo neque possunt causam spiritualem delegare laico iudicandam una cum clerico, n. 35.

Neque delegare possunt laico causam criminalem clericorum, n. 36.

Imo neque possunt delegare causas criminales clericorum conjugato, n. 37.

Possunt tamen probabiliter delegare laicis causas clericorum mere civiles; plurimi vero contrarium sentiunt, n. 38 et 39.

Papa potest nedum causas civiles et criminales clericorum, sed etiam quasdam alias ecclesiasticas delegare alicui laico, v. g. regi; non tamen tollere clericorum exemptionem in totum, n. 40 et 41.

Delegati jurisdictio et officium expirat morte delegati, si delegatio fuit personalis; secus vero si delegatio non fuit personalis, n. 42 et 43.

Delegati jurisdictio et officium expirat per mortem delegantis, re adhuc integra; secus autem si res non sit amplius integra, n. 44.

Quid requiratur ad hoc ut res non sit amplius integra, n. 45 ad 52.

Delegati jurisdictio cessat per cessationem delegantis ab officio, re adhuc integra, n. 53.

Subdelegati jurisdictio, quando expirat, n. 54 et 55.

Delegati jurisdictio et officium expirat per revocationem delegationis suæ a delegato vel ejus superiore factam, n. 56.

Princeps seu iudex ordinarius delegans potest delegationem libere revocare, etiam re non amplius integra, num. 57.

Delegatus a principe supremo quando possit revocare delegationem a se alteri factam, n. 58 et 59.

Delegati jurisdictio cessat lapsu præfixi sibi temporis et finito negotio, ad quod fuit delegatus, et si ipse delegatus tanquam suspectus recusetur, n. 60 ad 62.

Jurisdictio delegata an partium consensu tum expresso, tum tacito prorogari queat de loco ad locum, nec non de tempore ad tempus, num. 75.

Quid importet determinare, num. episcopus procedat uti delegatus sanctæ Sedis, an uti ordinarius, n. 65 et seqq.

Aliquot effectus referuntur, si dicatur episcopus procedere uti delegatus sanctæ Sedis, n. 64.

Regulæ traduntur, quibus discerni possit num. episcopus procedat uti delegatus sanctæ Sedis, an vero uti ordinarius, n. 66 et seqq.

DENUNTIATIO (III, 119).

DENUNTIATIO QUOAD DELICTA SPECTANTIA AD SANCTUM OFFICIUM.

Affertur in primis edictum universalis supremæ inquisitionis Romanæ. Vide verb. Denuntiatio, num. 1.

Ex vi talis edicti, et aliorum edictorum particularium inquisitorum, seu ordinariorum cujuscunque

respectivæ diocesis qui sint denuntiandi, num. 2 ad 8.

Corrigitur et illustratur, n. 6, auctor. num. 6.

Ad denuntiandum ex vi edictorum quæ personæ teneantur, n. 9.

Affertur ad id edictum universalis supremæ inquisitionis Romanæ, n. 10.

Sub talibus edictis tam quoad denuntiationem activam, quam passivam, quæ aliæ personæ comprehendantur, n. 11, 12 et 15.

An quæ dicta sunt de ipsis formaliter hæreticis dici debeant etiam de ipsis solum de hæresi suspectis, n. 14 et 15.

Hæreticus, aut suspectus de hæresi quando teneatur denuntiare seipsum, n. 16.

Item hæreticus socius criminis quando teneatur denuntiare complicem, n. 17.

Catholici non tenentur denuntiare hæreticos in locis, in quibus sunt permixti, id scientibus episcopis et inquisitoribus, n. 18.

Obligatio denuntiandi formaliter hæreticum, et alios reos quantumvis vehementer de hæresi suspectos, quanto tempore perseveret, n. 19 ad 21.

Viget obligatio denuntiandi hæreticum, quamvis credatur jam emendatus, n. 22, et verb. Confessarius quoad sollicitationem ad turpia, n. 47.

Viget obligatio denuntiandi delinquentem, etiamsi statim post commissum delictum pœniteat, si in ipso cognoscatur fuisse plenam advertentiam, et de liberationem ad sic delinquendum, n. 23.

Quale periculum liberet ab obligatione denuntiandi formaliter hæreticum, et suspectum de hæresi, n. 24 et 25.

Licet quis, aut quæ semel tantum maleficium, sortilegium, aut superstitionem fecerit, adhuc debet denuntiare, n. 26.

Accedens ad confessionem animo non confitendi peccata, sed inducendi confessarium ad hæresim, est a confessario denuntiandus, n. 27.

Non tenetur tamen, nec potest confessarius denuntiare hæreticum, quem talem scit ex vera ipsius sacramentali confessione, n. 28.

Imo nedum confessarius, sed nec qui casu aliquo talem pœnitentem suam hæresim confessario vere sacramentaliter confitentem audivit, debet ac potest denuntiare ac revelare, n. 29.

Non excusatur tamen a denuntiando hæreticum formalem confessarius sciens delictum ratione consilii a se petiti, nisi consilium a se petatur, et detur in sacramentali confessione, n. 30.

Ab obligatione denuntiandi hæreticum, aut suspectum de hæresi non excusat secretum naturale, et sub juramento de non revelando. Nec etiam, si delictum sit occultum et probari non possit, nec qui commissum delictum audivit a persona fide digna, n. 31 ad 35.

An autem denuntiare teneatur, qui audivit a persona levi, et non fide digna. Vide verb. Confessarius quoad sollicitationem, n. 36.

Quando plures sciunt commissum delictum; etiamsi unus denuntiaverit, non excusantur alii ab onere denuntiandi, n. 35.

Denuntiatio hæretici ex malitia, aut suspecti de hæresi, est facienda nulla præmissa correctione fraternali, etiamsi firmiter emendatio speretur, n. 36.

Denuntiatio est facienda intra terminum in edictis præfatum, n. 37.

Qui sine justa causa, et legitimo impedimento non denuntiat intra præfixum terminum, quomodo peccet, et in quas censuras incurrat, et an teneatur adhuc post elapsam dictum terminum denuntiare, n. 38 et 39.

Denuntiatio in regnis Hispaniarum, ac in aliis regnis et provinciis, cui fieri debeat, n. 40.

Pœnitens culpabiliter omittens denuntiationem, quando, quo onere, et a quo confessario possit absolvi, n. 41 ad 44.